

tivanje često olako preuzetih prosudbi o nekim povijesnim osobama i događajima.

Sanja Lazanin

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Siniša Zrinščak (ur.)

**Socijalna država u 21. stoljeću –
privid ili stvarnost? Zbornik radova**

Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
2006, 388 str.

Izbor tekstova zbornika čije su teme prije svega globalizacija, tranzicija, mirovinska reforma i europeizacija urednik Siniša Zrinščak objašnjava bitnim paralelnim procesima prisutnima u društvenoj sferi europskih zemalja i sve većom važnosti »europske dimenzije unutar političkih i socijalno-političkih procesa pojedinih država članica Europske unije te sve većom važnosti europske dimenzije za hrvatsku sadašnjost i budućnost« (VII). Sedam tekstova prethodno objavljenih u izdanjima *Revije za socijalnu politiku* sada je pred nama, doručeno na različite načine, a pet tekstova i uvodni tekst Siniše Zrinščaka »Socijalna politika u procjepima globalizacije i europeizacije« objavljuju se prvi put. Ukratko ćemo iznijeti zaključke pojedinih tekstova kako bismo upoznali čitatelja s pristupima pojedinim temama.

U već spomenutome uvodnom tekstu, »Socijalna politika u procjepima globalizacije i europeizacije«, autor objašnjava složenost društvenih procesa koji se ne mogu objasniti jednim uzrokom, u kontekstu ove knjige globalizacijom ili europeizacijom, ali ni njihovom jednostavnom kombinacijom. Kroz poglavlja »Globalizacija i socijalna država«, »Socijalna politika u kontekstu europeizacije« i »Socijalna politika Vijeća Europe kao dio procesa europeizacije« Zrinščak oslikava složenost promatranih procesa i njihova utje-

caja na socijalnu državu navodeći pristupe autora poput Espinga-Andersena, Piersona, Rhodesa, Deacona i dr. Autor zaključuje da je ne manje važan čimbenik o kojemu ovisi mjesto pojedine zemlje u globalnoj hijerarhiji »nacionalna povijest i nacionalni kapacitet u suočavanju s globalnim silnicama i aktualnim procesima« u postavljanju okvira njene socijalne politike.

Slijede dva teksta Gøste Espinga-Andersena koja su na svojevrsan način strukturalna potka svih tekstova zbornika. U prvome, »Socijalna država za XXI stoljeće?«, autor raspravlja o sukobu između strukture rizika (slabo funkcioniranje tržišta rada i nestabilnost obiteljskih struktura) i potreba suvremenih društava i postojećih socijalnih politika koje (i dalje) »favoriziraju stare ljude«. Pritom prije svega misli na potrebe za promjenom na području zaposlenosti (tržištu rada koje zahtijeva tzv. punu zaposlenost) i prilagodbom novim obiteljskim strukturama kućanstava u radnoj dobi. Esping-Andersen zalaže se za »jednakost šansi tijekom cijelog života građana« (str. 30). Najbolje je jamstvo protiv rizika obiteljske nestabilnosti i siromaštva zaposlenost majke, odnosno obitelj s dvostrukim dohotkom. Evolucijom prema društvu znanja s pomoću ulaganja u obrazovanje, socijalne politike okrenute obitelji trebaju razvijati usluge za djecu i stare osobe po dostupnim cijenama i temeljiti se na adekvatnim obiteljskim davanjima, uređenim materinskim i roditeljskim dopustima te poticanju nataliteta.

U drugome tekstu, »Ka dobrome društvu, još jednom«, Esping-Andersen nastoji »ocrtati nekoliko elemenata koji su nužni za (...) preustroj« javnih politika te upozoriti na opasnosti koje izviru iz nekih sveobuhvatnih formula socijalne politike, poput mirovinske politike čiji je cilj odgađanje umirovljenja ili politike socijalnoga uključivanja. I Esping-Andersen naglašava kako, premda se različite zemlje članice EU na planu socijalne politike susreću sa sličnim problemima, nije realno očekivati da je u svim zemljama mo-

guće provesti jedinstveni program jer su »institucionalni okviri nacionalnih sustava socijalne politike historijski (...) uvjetovani« (str. 89) pa za bilo kakav pomak prema zajedničkim ciljevima treba uvažiti postojeće socijalne prakse pojedinih država.

Tekstom Josepha E. Stiglitz, »Zaposlenost, socijalna pravda i društveno blagostanje«, širi se rasprava o društvenom blagostanju »iza ograničenja ekonomije«. Prema autorovim tezama raspodjela prihoda i stvaranje institucija »koje učinkovito izražavaju interese radnika, bitni su ne samo zbog ekonomske učinkovitosti već i zbog dinamike političke i ekonomske promjene« (str. 113). »Pravičan, održiv i demokratski razvoj zahtijeva osnovna radnička prava, uključujući slobodu udruživanja i kolektivna pregovaranja« (str. 114).

Ulrich Walwei u radu »Razina zaposlenosti i socijalna sigurnost: paradoksi globalizacije« piše kako ne postoji alternativa mjerama koje bi usmjerivale nezaposlene osobe prema regularnoj zaposlenosti, posebice kada govorimo o problemu zapošljavanja tzv. kategorija teže zapošljivih radnika. Pritom se ne treba odreći modela usmjerenog na socijalnu državu, pa tako Walwei zaključuje da »posredstvom prikladnog sustava izobrazbe, socijalna država može učiniti ljude više prilagodljivima tržištu rada i, zahvaljujući socijalnom osiguranju, suzbiti njihov strah od promjena«.

Séverine Chapon i Chantal Euzéby u tekstu »Prema konvergenciji europskih socijalnih modela« zalažu se za nužnost minimuma solidarnosti u Europskoj uniji kako bi se izbjeglo ugrožavanje socijalnog napretka i smanjio rizik od gubitka socijalne kohezije. Zbog poznatih političkih i socijalno-kulturnih razloga koji onemogućavaju brzo ostvarenje »integrirane socijalne Europe«, a poštujući razlike socijalnih modela, cilj bi bio izgraditi »solidarnost u razlikama« (str. 154).

Maurizio Ferrera, Manos Matsaganis i Stefano Sacchi u poglavlju »Model otvorene

koordinacije protiv siromaštva: novi 'proces socijalnog uključivanja' Europske unije« predviđaju mogućnost uspješnije europske politike u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti približavanjem nacionalnih akcijskih planova zapošljavanja i socijalne uključenosti. Zalažu se za poticanje funkcioniranja razvijenog programa minimalnog dohotka, ali uz zajamčeni dohodak i »garancije za zdravlje, stanovanje i cjeloživotno učenje« (tzv. košara minimalnih moralija) (str. 179).

Urednik zbornika Siniša Zrinščak u radu »Socijalna politika u kontekstu korjenite društvene transformacije postkomunističkih zemalja« analizira mogućnosti i potencijale reforme europskih socijalnih režima u devedesetima i zaključuje kako se reforme, premda znatne, u postkomunističkim zemljama nikako ne mogu izjednačiti s reformama u ostalim europskim zemljama. Ključne okolnosti koje su utjecale na provođenje reformi jesu nekritičko odbacivanje komunističkog naslijeđa na planu ostvarenja socijalnih prava i snažan utjecaj međunarodnih financijskih institucija na oblikovanje postkomunističke socijalne politike. Autor naglašava da okviri za analizu socijalne politike postkomunističkih zemalja moraju biti institucionalno naslijeđe (široka socijalna sigurnost, visoki javni socijalni troškovi, nerazvijenost usluga te drugih privatnih aktera) i reforme temeljene na liberalnim rješenjima.

I János Mátyás Kovács u poglavlju »Jastuk koji guši? Transformiranje 'komunističke socijalne države' u srednjoistočnoj Europi« pokušava protumačiti socijalne reforme Srednjoistočne Europe uspoređujući ih s reformama u zemljama EU i to na tri područja socijalne politike: zdravstva, mirovinskog sustava i nezaposlenosti. Postoje neki zajednički trendovi: djelomično smanjenje socijalnih troškova, decentralizacija, marketizacija i privatizacija javnih socijalnih usluga te veliko povećanje volonterskoga sektora.

»Zašto je nezaposlenost i dalje tako visoka u srednjoj i istočnoj Europi« Alene Ne-

sporove tekst je u kojemu autorica daje pregled razvoja tržišta rada u zemljama Srednje i Istočne Europe, analizira različitost gospodarskih reformi, institucionalnog uređenja i politika, ali i učinke makroekonomske politike, načina privatizacije, sposobnosti privlačenja stranih investicija, razvoj malog poduzetništva, demografske čimbenike, ulogu reguliranja tržišta i sl.

Janos Kornai u tekstu »Što zemlje koje započinju postsocijalističku transformaciju mogu naučiti iz dosadašnjih iskustava?« naglašava kako ne postoji univerzalni recept za opću strategiju postsocijalističke transformacije. Autor piše o visokom stupnju politizacije svake odluke, suprotstavljanju sustava vrijednosti (ekonomski rast nasuprot ljudskim pravima), nužnosti stvaranja pravne države, jačanju privatnog sektora, privatizaciji sa svim njezinim političkim i etičkim implikacijama koje mogu doći u sukob s kriterijima učinkovitosti, te o transparentnosti, reformi cijena i liberalizaciji tržišta.

Maria Augusztinovics u poglavlju »Problemi u oblikovanju mirovinskog sustava« piše kako su »neefikasnost, nedostatak transparentnosti i odgovornosti u postojećim sustavima, česta (...) pomiješanost socijalne pomoći i socijalnog osiguranja u javnim sustavima, visoki investicijski rizici i administrativni troškovi privatnih fondova (...) najvažnija pitanja (...) pri oblikovanju (mirovinskog) sustava i reforme« (str. 345). Autorica smatra nužnim započeti izradu smjernica za donositelje političkih odluka, koje bi predstavljale okvir temeljnim mirovinskim pita-

njima kao što su pokrivenost, relativna razina minimalnog prihoda u starijoj dobi, kompatibilnost i prenosivost mirovinskih prava između zemalja i sl.

U posljednjem tekstu zbornika, »Mirovinske reforme: mitovi, istine i izbori mirovinske politike«, Nicholas Barr gradi »most između ekonomske teorije i formiranja mirovinske politike« (str. 349). S ekonomske točke gledišta pravi izbor za pojedinu zemlju specifičan je jer ovisi o stupnju usklađenosti s političkom ekonomijom učinkovite reforme.

Zbornik radova *Socijalna država u 21. stoljeću – privid ili stvarnost?* zanimljivo je štivo koje problemima suvremenih socijalnih politika (ne samo europskih, jer spominju se i primjeri izvan europskoga prostora) prilazi teorijski iscrpno i iz različitih diskursa. Temama globalizacije, tranzicije, mirovinskoga sustava i reformi, tržišta rada, gospodarskih reformi i institucionalnog uređenja te europeizacije širega prostora autori prilaze iz pozicija iskustava različitih zemalja kojima pripadaju (kao vrsni poznavatelji socijalne i ekonomske povijesti), manje ili više interdisciplinarno. Tekstovi su izabrani i razvrstani tako da se teme isprepleću i nadopunjuju pa, zaklopivši korice, čitatelju ostaje dojam cjelovitosti, koji zbornici radova općenito rijetko postižu.

Sonja Podgorelec

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*